

Сулайманова Ж.Н.

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

kgu-tiikt@mail.ru

УЛУТТУК МАДАНИЯТТЫН, КААДА-САЛТТАРДЫН ЖАНА ИСКУССТВОНУН БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕССИНДЕГИ РОЛУ ЖАНА ОРДУ

Аннотация. Макалада маданият, каада-салт, искусство, эстетика, чыгармачылык, чыгармачыл инсан, элдик көркөм кол өнөрчүлүк, окуу процесси түшүнүктөрү ачылат. Педагогикалык илим жаңы коомдук кырдаалга чыгармачыл жигердүү инсанды калыптандыруунун коомдук тапшырыгын аткарууда, адам баласынын психологиялык-курактык мүмкүнчүлүктөрүн эсепке алуу менен адамды тарбиялоонун багыттарын иштеп чыгат. Ал эми чындыктын азыркы өзгөргөн шарттарына ылайык келген чыгармачыл инсанды калыптандыруу үчүн элдик көркөм кол өнөрчүлүктү сабактарда пайдалануунун бардык резервдерин колдонуу зарыл. Көркөм кол өнөрчүлүктү жаштарга эстетикалык тарбия берүүдө жаатындагы эң татаал милдеттерди чечүүгө, руханий муктаждыктарын өнүктүрүүгө, көркөм табитин калыптандырууга, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өсүшүнө өбөлгө түзөт. Окуу процессинде улуттук искусствонун мүмкүнчүлүктөрүн: улуттук, элдик жана диний символдорду, графикалык, композициялык жана живописстик өзгөчөлүктөрүн, кыргыз оюм-чийиминин салттарын мүмкүн болушунча кеңири пайдалануу керек. Сабактарда системалуу түрдө искусство жана курчап турган дүйнөнүн көркөмдүгү жана кооздугу тууралуу маектер элдик кол өнөрчүлүккө, көркөм кол өнөрчүлүккө болгон кызыгуунун калыптанышына шарт түзөт, мектеп окуучуларынын курчап турган дүйнө жөнүндөгү түшүнүктөрүн кеңейтет. Көркөм кол өнөрчүлүктү окутуу процессинде элдик чыгармачылыкты үйрөнүү бүгүнкү күндүн талабы болуп саналат.

Негизги сөздөр: маданият, каада-салттар, искусство, эстетика, чыгармачылык, чыгармачыл инсан, элдик декоративдик кол өнөрчүлүгү, окутуу процесси.

Сулайманова Ж.Н.

кандидат педагогических наук, доцент

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

kgu-tiikt@mail.ru

РОЛЬ И МЕСТО НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ, ТРАДИЦИЙ И ИСКУССТВА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация. В статье раскрываются понятия культура, традиции, искусство, эстетика, творчество, творческая личность, народное декоративно-прикладное искусство, процесс обучения. Педагогическая наука, выполняя социальный заказ по формированию творчески активной личности для новой общественной ситуации, разрабатывает направления развития

воспитания человека, с учетом его психовозрастных возможностей. А для формирования творческой личности, соответствующей нынешним изменившимся условиям действительности, необходимо использовать все резервы использования занятий народным декоративно-прикладным искусством. Декоративно-прикладное искусство способствует решению труднейших задач в области эстетического воспитания молодежи, развития духовных потребностей, становления художественного вкуса, роста творческих способностей. В учебно-воспитательном процессе следует как можно шире использовать возможности национального искусства: национальные, народные и религиозные символы, графические, композиционные и живописные особенности и традиции кыргызского орнамента. Беседы об искусстве и красоте окружающей мира, систематически проводимые на занятиях, способствуют формированию интереса к народному, декоративно-прикладному, изобразительному искусству, расширяют представления школьников об окружающем мире. Изучение народного искусства в процессе преподавания декоративно-прикладного искусства является необходимостью сегодняшнего дня.

Ключевые слова: культура, традиции, искусство, эстетика, творчество, творческая личность, народное декоративно-прикладное искусство, процесс обучения.

Sulaimanova Zh.N.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Kyrgyz State University named after I. Arbaev

kgu-tiikt@mail.ru

ROLE AND PLACE OF NATIONAL CULTURE, TRADITIONS AND ART IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation. The article reveals the concepts of culture, traditions, art, aesthetics, creativity, creative personality, folk arts and crafts, and the learning process. Pedagogical science, fulfilling the social order for the formation of a creatively active personality for a new social situation, develops directions for the development of a person's education, taking into account his psycho-age capabilities. And in order to form a creative personality that corresponds to the current changed conditions of reality, it is necessary to use all the reserves of using folk arts and crafts. Decorative and applied arts contribute to solving the most difficult problems in the field of aesthetic education of youth, the development of spiritual needs, the formation of artistic taste, and the growth of creative abilities. In the educational process, the possibilities of national art should be used as widely as possible: national, folk and religious symbols, graphic, compositional and pictorial features and traditions of Kyrgyz ornament. Conversations about the art and beauty of the surrounding world, systematically held in the classroom, contribute to the formation of interest in folk, arts and crafts, and fine arts, and expand students' ideas about the world around them. The study of folk art in the process of teaching arts and crafts is a necessity of today.

Key words: culture, traditions, art, aesthetics, creativity, creative personality, folk arts and crafts, learning process.

Жалпы билим берүүчү мектептин алдында турган орчундуу милдеттердин бири окуучуларга көркөм билим берүүнү жана эстетикалык тарбиялоону өркүндөтүү – алардын сулуулук сезимдерин, жогорку эстетикалык табитин калыптандыруу, көркөм өнөрдүн гана

эмес, ошондой эле курчап турган чындыктын сулуулугун түшүнүү жана баалоо жөндөмүн калыптандыруу болуп саналат.

Бүгүнкү күндө мектеп мугалимдери бардык окуу предметтеринин, факультативдердин, көркөм чыгармачылык ийримдеринин тарбиялык жана билим берүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрүн натыйжалуу пайдаланууга умтулушат. Айрыкча мектептерде элдик каада-салттарга, элдик кол өнөрчүлүктүн улуттук өзгөчөлүктөрүнө таянуу менен «Технология», «Сүрөт жана көркөм өнөр» предметтерин окутуунун деңгээлин мындан ары да өркүндөтүү бүгүнкү күндө өзгөчө актуалдуу болуп саналат. Коомду өнүктүрүүнүн жана улуттук маданияттын руханий кайра жаралуусунун заманбап талаптарын эске алуу менен окуу программаларын, «Технология» жана «Сүрөт жана көркөм өнөр» предметтери боюнча окуу китептерин, мугалимдер үчүн методикалык колдонмолорду түзүү боюнча иштерди улантуу зарыл.

Адеп-ахлактык (нравалык) жана эстетикалык тарбия берүү системасында, мектепте окуу процессинде, элдик көркөм кол өнөрчүлүккө чоң роль берилгенин дагы бир жолу белгилегим келет. Ошондуктан «Технология» жана «Сүрөт жана көркөм өнөр» предметтери боюнча сабактарда элдин кылымдар бою топтоп келген, дайыма пайда да, ошондой эле сулуулук да айкалышып келген тажрыйбасын изилдөө жана колдонуу зарыл. Мектепте «Технология» предмети сабактар, семинарлар, экскурсиялар, эмгек практикасы түрүндө уюштурулат. Окуучулар менен сабактар окуу жайларында да, окуу-өндүрүштүк шарттарда да жүргүзүлөт. Окуу процессинде жетектөөчү роль технология мугалимине таандык. Орто мектептин базалык окуу планына ылайык жалпы билим берүүчү «Технология» багытынын алкагында окуучуларды эмгекке даярдоонун мазмуну, формалары жана методдору иштелип чыгууда, анда эмгектик да, профессионалдык да окутуу сакталган [1, 25-6].

Акыркы жылдарда көптөгөн мектептер окуучуларды элдин руханий жана материалдык маданияты менен тааныштырууга, аларда бул баа жеткис мурастарга карата сыймыктануу жана урматтоо сезимдерин ойготууга багытталып иштелип чыккан окуу программалары боюнча иш жүргүзүлүүдө. Студенттерге тарых, каада-салт жана үрп-адаттар менен тааныштырган бөлүмдөр менен бирге көркөм кол өнөрчүлүк боюнча бөлүмдөр өзүнчө камтылган.

Бир караганда, жөнөкөй, ошол эле учурда керемет буюмдар болуп саналган, элдик чебер-уздардын кооз көркөм чыгармалары туулган жерге болгон сүйүүнү ойготууга, жаратылышты жүрөк менен сезип көрө билүүгө жана сүйүүгө, кыргыздын жана башка элдердин каада-салттарын, үрп-адаттарын баалай билүүгө, улуулардын эмгектерин сыйлоого үйрөтөт. Элдик көркөм кол өнөрчүлүктүн чыгармаларынын аркасында окуучулардын аң-сезиминде сулуулук жана ак ниеттүүлүк жөнүндөгү түшүнүктөр калыптанат. Көркөм кол өнөрчүлүк боюнча сабакта өздөштүрүлгөн ыргак, түстүк мамилелер (айкалыштар) гармониясы, форма менен түстүн визуалдык тең салмактуулугу, улуттук оюм-чийим деген түшүнүктөр технология сабагында аппликация жасоодо, токууда, сайма сайууда, ар түрдүү буюмдарды көркөм иштетүүдө, оюнчуктарды жасоодо ж.б. колдонулат.

Окуу процессинде улуттук искусствонун мүмкүнчүлүктөрүн: улуттук, элдик жана диний символдорду, графикалык, композициялык жана живописстик өзгөчөлүктөрүн, кыргыз оюм-чийиминин салттарын мүмкүн болушунча кеңири пайдалануу керек. Сабактарда системалуу түрдө искусство жана курчап турган дүйнөнүн көркөмдүгү жана кооздугу тууралуу маектер элдик кол өнөрчүлүккө, көркөм кол өнөрчүлүккө болгон кызыгуунун калыптанышына шарт түзөт, мектеп окуучуларынын курчап турган дүйнө жөнүндөгү

түшүнүктөрүн кеңейтет. Көркөм кол өнөрчүлүктү окутуу процессинде элдик чыгармачылыкты үйрөнүү бүгүнкү күндүн талабы болуп саналат.

Көркөм кол өнөрчүлүктүн тамырлары кылымдардын тереңинде кетет, азыркы маданияттын пайдубалы болуп саналат, ошондуктан, турмушту сүйүүнү жана элдик чыгармачылыктын, элдик маданияттын оптимизмин сиңирип алмайын коомду мындан ары руханий, адеп-ахлактык жактан өркүндөтүү мүмкүн эмес. Ал жаштарга эстетикалык тарбия берүүдө жаатындагы эң татаал милдеттерди чечүүгө, руханий муктаждыктарын өнүктүрүүгө, көркөм табитин калыптандырууга, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өсүшүнө өбөлгө түзөт.

Элдик көркөм искусство – бул элдин бүтүндөй тарыхы, анын үрп-адаттары, ырым-жырымдары, майрамдары, чарбалык иштери, турак-жай курулушу, кийим-кече, идиш-аяк, шаймандарды жасоо менен байланышкан элдик искусствонун тармагы. Бул искусство калыптанып, муундан муунга өтүп келген. Адам баласы кичине кезинен тартып ушундай искусствого аралашат.

Көркөм искусствонун бардык көрүнүштөрүндө, көркөм чыгарманы жаратуунун бардык фазаларында көркөм чыгармачылыктын ийгиликтүүлүгүнө таасир этүүчү негизги сапаттар болуп төмөнкүлөр саналат: биринчиден, чыгармачыл элестүү ой жүгүртүү жана негизгини, олуттууну талдоо жана тандоо аркылуу реалдуу объектилерди чагылдыруу үчүн ой жүгүртүүнүн өзгөчө түрү, көркөм образды жалпылоо, идеяны түптөө; экинчиден, эстетикалык кабыл алуунун өнүккөн системасы, ошондой эле көркөм объектке же окуяга сезимдик, эмоционалдык мамиле; үчүнчүдөн, көркөм образда чагылдырылган, акылда визуалдык образды түзүүгө жөндөмдүү, визуалдык эс тутум; чыгармачыл идеяларды ийгиликтүү практикалык ишке ашыруу үчүн зарыл болгон эрктик инсандык сапаттар.

Бул касиеттер чыгармачылык процесс үчүн артыкчылыктуу болуп саналат жана элдик, көркөм кол өнөрчүлүк менен алектенүү процессинде активдүү өнүгөт. Декоративдик ишмердүүлүк жөнүндө сөз кыла турган болсок, объекттерди түзүүдөгү, аларды стилдештирүүдөгү чыгармачылык элестүү ой жүгүртүү искусствонун бул түрүнүн технологиялык мүмкүнчүлүктөрүнө таянып, ошондой эле кылымдар бою калыптанган көркөм өнөр системасын эске алышы керектигин белгилей кетүү керек.

Демек, иште эмгекчилдик, чыдамкайлык, тырышчаактык, башкача айтканда, көркөм искусство чыгармасын жаратуунун татаал процессиндеги эң керектүү сапаттар маанилүү. Чыгармачылык ишмердүүлүк көркөм ишмердүүлүк процессинде пропорцияларды, көлөмдү, түстү, ритмди, тонду ж.б.у.с. кабыл алууну камсыз кылган, көрүү анализаторун өркүндөтүүдө инсандын саналып өткөн сапаттарын өнүктүрөт.

Ошондой эле көркөмдүк жасалгалоо иши үчүн боектун түсү, ритм, тон ж.б. сыяктуу мүнөздөмөлөр да маанилүү.

Көркөм көрсөтмөлүү чыгармачылык көп жагынан колдонулуп жаткан материалдын өзүнөн да, ошондой эле аны иштетүү технологиясынан көз каранды болгон тегиздик беттин: жалтырак, одуракай, рельефтүү жана башка ушул сыяктуу фактурасын жана текстурасын сезүү жана түшүнүү жөндөмү сыяктуу ойлогон ойлорду аткаруу фазасындагы көмөкчү көркөм жөндөмдүүлүктөрдүн өнүгүү даражасынан көз каранды. Иштерди аткаруу аткаруучунун колунун сенсомотордук сапаттарына негизделет, алар автордун ой-ниетинин так кайталанышын камсыз кылат. Декоративдик ишмердүүлүк, эң алды менен, практикалык иш аркылуу чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрөт. Ишмердүүлүктүн түзүүчү компоненттери: мотивдер, муктаждыктар, кызыгуулар, эмоционалдык канааттануу,

натыйжаларды көрө билүү, маанини түшүнүү, максатка жетүүнүн стандарттуу эмес жолдорун издөө, адамдын жеке жөндөмдүүлүктөрүнө негизделген жана анын өнүгүү деңгээлине байланыштуу натыйжаларды талдоо.

Инсандын ишмердүүлүгүнүн муктаждык-мотивациялык чөйрөсү чыгармачыл жөндөмдүүлүктөрдү өнүктүрүү процессинин маанилүү түзүүчүлөрүнүн бири болуп саналат. Ар кандай ишмердүүлүк физиологиялык, психологиялык, социалдык керектөөлөр менен шартталган, аларды канааттандыруу ырахаттын булагы, турмуштук зарылдык болуп саналат [2,78-б]. Көрсөтмөлүү көркөм (декоративдик) ишмердүүлүк болсо эстетикалык керектөөлөрдү канааттандыруунун түгөнгүс булагы катары кызмат кылат. Мындан тышкары, түздөн-түз ошол ишмердүүлүктүн эстетикалык таасирин да, ошондой эле анын продуктуларын да кароого болот. Элдик жана көркөм кол өнөрчүлүк искусствосунун буюмдарынын кооздугу таасирдүү экспрессивдүүлүккө ээ болуу менен табитти өнүктүрүүгө, чыгармачылык активдүүлүктүн калыптанышына өбөлгө түзөт. Эстетикалык тарбиялоо жана көрсөтмөлүү көркөм (декоративдик) ишмердүүлүк процессинде эмгекке карата, чыгармачыл жаратуучулук процеске, кубанычтын жана руханий ырахаттын булагы катары өзгөчө мамиле калыптанат. Эмгек өндүрүштүк жана руханий ишмердүүлүк үчүн муктаждыкка жана зарылдыкка айланат. Көрсөтмөлүү көркөм (декоративдик) ишмердүүлүк процессинде предметтик-мейкиндиктик чөйрөнү өзгөртүү менен ошол чөйрөнүн өзүнүн эстетикалык таасири гана эмес, ошондой эле кооз нерселерди жаратууда демилгелөөчү-түрткү берүүчү каалоолорду калыптандыруу маселелери да чечилет.

Эстетикалык кабылдоо жөндөмү адамдын жалпы маданиятынан, анын жаратылыштагы, адамдын колунан жаралган искусство чыгармаларынан, архитектурадагы, скульптурадагы, элдик, көркө кол өнөрчүлүк искусствосунун чыгармаларындагы сулуулукту көрө билүүсүнөн ажырагыс экенин белгилей кетүү керек. Өздөштүрүлгөн билимдер, билгичтиктер жана көндүмдөр чыгармачылык процессти активдештирип, белгилүү бир адамдын элестүү ой жүгүртүүсүнө, эстетикасына, дүйнө таанымына ылайык чыгармачыл иштерде, эмгектерде чагылдырылат. Практикалык ишмердүүлүк процессинде инсандын таанып-билүүчүлүк процесстери – сезүү, кабылдоо, эс тутум, ой жүгүртүү өнүгөт. Көрсөтмөлүү көркөм (декоративдик) искусство чындыкты кабыл алууга, анын конкреттүүлүгүнө түрткү берип, жалпылап жана өзгөртүп, чындыкты бир материядан экинчи материяга өткөрүп бул процесстерди өнүктүрөт.

Элдик көркөм кол өнөрчүлүк менен алектенүү процессинде, иштелип чыккан ой жүгүртүүчүлүк образдарды ишке ашырууда чыгармачылык ой жүгүртүү активдүү калыптанат. Процесстин курамдык мүнөздөмөлөрүн талдоо муну ырастап турат. Чыгармачыл ой жүгүртүүнүн компоненттери болуп төмөнкүлөр саналат: аналитикалык түзүүчүлөр (компоненттер) (концептуалдык-логикалык ой жүгүртүү): логика, мобилдүүлүк, тапкычтык, тез тапкычтык, ассоциативдүүлүк, дифференциациялоо жөндөмү ж.б.; эмоционалдык түзүүчүлөр (компоненттер) (сенсордук-сезимдик ой жүгүртүү): окуяларга, фактыларга, кубулуштарга, искусство чыгармаларына эмоционалдык баа берүү, образдардын жандуулугу; жаратуучу түзүүчүлөр (компоненттер) (визуалдык-аракеттик ой жүгүртүү): салттуу эмес чечимдерди издөө, рационалдуу мамиле, индивидуалдыктын көрүнүшү, оригиналдуулук, натыйжаны алдын ала көрө билүү, буюмда окшош нерселердин эң мыкты мүнөздөмөлөрүн айкалыштырууга умтулуу, коюлган максаттарга жетишүү үчүн туура жолду тандоо, өз чечимдерин аналитикалык негиздей билүү жөндөмү [3, 116-б].

Көркөм-чыгармачыл ой жүгүртүүнүн өнүгүшү анын бардык көрүнүштөрүндө декоративдик ишмердүүлүктүн активдешине өбөлгө түзөт. Психологиялык талдоодо, биздин баамыбызда маанилүү делген, инсандын чыгармачылык активдүүлүгүн, руханий өсүүгө болгон ички муктаждык, чындыкты эстетикалык кабыл алуу, чыгармачыл ой жүгүртүү, билимдерди алуу жана өздөштүрүлгөн билимдерди практикалык колдонуу сыяктуу анын индивидуалдык сапаттарын өнүктүрүү үчүн маанилүү болгон айрым мүнөздөмөлөрдү белгилөө менен, биз декоративдик ишмердүүлүктүн артыкчылыктарын аныктадык. Алардын ар биринин алкагында элдик көркөм кол өнөрчүлүк менен машыгуу процессинде өнүккөн формацияларга акцент жасоо зарыл. Эгерде окуу процессинде психологиялык мүнөздөмөлөр менен катар педагогикалык жана физиологиялык (анын ичинде жаш куракка байланыштуу) илимий маалыматтар колдонулса, инсандын чыгармачылык активдүүлүгүнүн өнүгүү диапозону дагы да кеңейет.

Ар бир мектептик баскычтын өзүнүн спецификасы болот, алар өзүнүн шарттары, муктаждыктары жана ишмердүүлүгү, мүнөздүү карама-каршылыктары, психиканын сапаттык өзгөчөлүктөрү ж.б. менен айырмаланат. Өспүрүм куракта балдар өз алдынчалуулугу, активдүүлүгү, ишмердүүлүктүн ар кандай көрүнүштөрүндөгү түрдүү аракеттери менен айырмаланат. Аларда билимдин белгилүү бир багыттарына болгон каалоо, кесиптерге кызыгуу бар. Бул курактагы окуучулар нравалык тарбиялоону, адеп-ахлактык насааттарды, «акыл айтууларды» жактырышпайт, демилгелүү болууга, чыгармачылык эркиндикке умтулушат. Ошол эле учурда бул куракты көбүнчө «татаал» курак деп аташат, анткени, онтогенездин бул этабында инсандын психофизикалык өнүгүүсү туруктуу жана бир кыл эмес, көбүнчө карама-каршылыктуу келет. Демек, мугалим окуучулардын жаш курагына байланыштуу психофизикалык өзгөчөлүктөрүн эске алууда мүмкүн болушунча этият болушу кажет. Бирок ушуну эске алуу менен атайын «жөнөкөйлөштүрүлгөн» шарттарды түзбөш керек, тескерисинче, бул курак илимдин негиздерин жана практикалык көндүмдөрдү өздөштүрүүдө эң активдүү болуп саналат. Өспүрүмдөр ар кандай материалдар менен иштөөгө активдүү катыша алышат жана жакшы көрүшөт, алар эмоционалдык, эстетикалык таасирге жакын болушат. Окумуштуулардын пикири боюнча, бул курактагы активдүүлүктүн алдынкы жетектөөчү белгиси болуп коомдук активдүүлүк саналат, ал ошол курактагы балдардын баарлашуу жана өзүн-өзү ырастоо, көрсөтүү каалоосу менен түшүндүрүлөт. Бул курактагы мектеп окуучулары жеңиштерге кызуу кубанышат, ийгиликсиздикти өтө оор кабылдашат, ошондуктан алар көп эмгектенүүгө даяр болушат, ал эми ийгиликсиз учурларда баарын таштап салып, таптакыр кол шилтөөгө даяр болушат. Алар абдан сезимтал болушат, жана ошондуктан оң эмоцияларды бекемдөө, терс сезимдерди жеңүү маанилүү. Окуучулар, эгерде тапкычтык, чыгармачылык эргүү, чеберчилик, чыгармачылыкты, көндүмжана жөндөмдөрдү көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк болсо өзгөчө аракет кылышат. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, орто мектеп курагындагы окуучулар ар кандай кесиптерге болгон кызыгуусу менен бирге, көпчүлүк учурда кесипти тандоо үчүн жетиштүү маалымат топтой элек болушат. Ар түрдүү кесиптердин маңызы, инсан болуп калыптануу процессиндеги алардын мааниси жөнүндө маалыматтарды кеңейтүү талап кылынат.

Ошол эле учурда, жаш курактык топторго бөлүштүрүү жалпы мүнөзгө ээ болуп, конкреттүү окуучунун өнүгүүсү артта калуу мүмкүн экенин эске алуу керек. «Курдаштарынан артта калуу же алдыга озуп кетүү» деп, Д.Б. Элконин [4, 46-б] жаш курак жөнүндө, жаш курактык мезгилди башкалар менен болгон мамилелердин өнүгүү деңгээли менен билимдин, индивидуалдык өнүгүү көрсөткүчтөрүнө жакындаган жөндөмдүүлүктөрдүн

өнүгүү деңгээлинин ортосундагы байланыш катары аныктап, айтат. Өнүгүү процесси курдаштардын тобунда жүргүзүлөт; башкалардын мамилелери баланын иш-аракетине, анын ишмердүүлүгүндө, ал тургай, анын бүткүл инсандыгына баа берүү менен чагылдырылат. Демек, бул авторлордун изилдөөлөрүнө таянып, инсандын эң ийгиликтүү өнүгүүсү педагогдордун жетекчилиги астында белгилүү бир жаш курактын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен коллективде мүмкүн болот деген тыянак чыгарууга болот. Белгилүү бир жаш курактагы балдардын өнүгүү багыттарын түптөө менен, алардын кызыкчылыктарын эске алуу зарыл. Элдик көркөм кол өнөрчүлүк бул жагынан чексиз мүмкүнчүлүктөргө ээ.

Кызматташтык педагогикасы ошондой эле конкреттүү инсандын өнүгүү деңгээлине, анын индивидуалдык өзгөчөлүктөрүнө жана кызыкчылыктарына негизделген инсандык мамилени билдирет.

Өспүрүмдөрдүн физиологиялык жана психологиялык өзгөчөлүктөрү алардын жалпы өнүгүү деңгээли үчүн чечүүчү мааниге ээ. Ошондуктан сабактарды уюштурууда төмөнкүлөргө: инсандын психологиялык түзүлүшүнүн өнүгүү деңгээлине; анатомиялык жана физиологиялык өзгөчөлүктөрүнө; билимдин, көндүмдөрдүн жана көндүмдөрдүн өнүгүү деңгээлине; башкалар менен болгон мамилесине; таануучулук процесстердин өнүгүү деңгээлине; чыгармачылык жөндөмдүүлүккө көңүл буруу керек. Ал эми бул болсо, биздин оюбузча, элдик көркөм кол өнөрчүлүктүн өзгөчө мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу менен, окуучулардын сабактардагы окууга болгон кызыгуусун жана чыгармачылык активдүүлүгүн жогорулатууга мүмкүндүк берет.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Сулайманова Ж.Н. Педагогические условия подготовки будущих учителей технологического образования. Монография. – Бишкек: 2017. – 165 с.
2. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: в 6 т. – М., 1989. Т.2. – 367с.
3. Методика профессионального обучения: учебник для студ. Учреждений высшего профессионального образования / Г.И.Кругликов. – М.: Издательский центр «Академия», 2013. – 362 с.
4. Эльконин Д.Б. Психология обучения младшего школьника. – М, 1977. – 64 с.
5. Сулайманова Ж.Н., Качкын к.Э., Творчество как один из элементов самостоятельной работы студентов. – Б.: Вестник КГУ им. И. Арабаева, 2020 г.

Рецензент: педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Иманкулова С.Э.